

С. В. Пілюк

к.ю.н., доц.

ПРАВОПРОСВІТНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Клінічна юридична освіта надає студентам-правникам реальний досвід роботи, розвиває місцеву правову спроможність та допомагає захищати права людини. Юридичні клініки готують юристів та студентів-правників у дусі соціальної справедливості та суспільної служби, а також надають необхідні юридичні послуги особам, які їх потребують. Студенти, які працюють в університетських клініках під керівництвом викладачів права або юриста-практика

безпосередньо приймають участь наданні безоплатних юридичних консультацій, виданні наукових статей, проведенні занять з права для різних верст населення. Водночас, студенти-правники дізнаються про свою професійну відповідальність та розвивають особисту прихильність до зобов'язання підтримувати верховенство права, права людини та соціальну справедливість.

Реалії сьогодення відображають зміни в нашому суспільстві, переосмислювання цінностей, попри все, збереження та відстоювання в Україні демократичних засад, досягнення ідеалів правової держави, що зумовлює необхідність підвищення правової культури населення, подолання правового нігілізму, задоволення потреб громадян в одержанні знань про їхні права. Це може бути забезпечено, насамперед, шляхом удосконалення правової освіти населення. Тому, правопросвітницька діяльність сьогодні є важливою складовою у створенні необхідних умов для набуття широкими верстами населення правових знань та навичок у їх застосуванні.

Розділ п'ятий Стандартів діяльності юридичних клінік України, схвалених Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України 19 червня 2014 року, присвячений правопросвітній діяльності юридичних клінік, метою якої встановлюється набуття студентами-консультантами юридичних клінік професійних юридичних навичок шляхом безпосереднього здійснення заходів з формування правової культури осіб [1].

Отже, окрім надання безоплатної правової допомоги у вигляді консультацій, підготовки правових документів, тощо, юридичні клініки через свою діяльність підвищують правову свідомість та освіченість населення шляхом надання необхідних знань у сфері права.

Як вірно зазначає К. С. Рогозіннікова: «правапросвітництво – це система заходів, що спрямовані на підвищення рівня правової свідомості та культури, формування освічених у правовому аспекті особистостей, виховання поваги до прав людини та нетерпимості до їх порушень» [2, с. 269]. До таких заходів можна віднести: інтерактивні уроки, вебінари, консультації, видання статей, гайдів, розміщення правової інформації через соціальні мережі та в мережі Internet, інше.

Крім цієї складової, слід виділити роль або призначення правової просвіти, яка полягає у формуванні правової культури, одним

із елементів якої є правосвідомість людини. На виконання Указу Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992 «Про Національну програму правової освіти населення», державою були запроваджені заходи посилення виховної ролі правової освіти, формування високого рівня правової культури суспільства і кожної людини, здатної до сприйняття інноваційних процесів у суспільстві, шляхом активної участі в організації і здійсненні заходів із правової освіти населення органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, навчальних та культурних закладів, наукових установ, міжвідомчих координаційно-методичних рад з правової освіти населення, засобів масової інформації та поєднання комплексу заходів у сфері правової освіти, що здійснюються цими органами, організаціями, закладами і установами; органічного поєднання правової освіти із загальною середньою, професійно-технічною і вищою освітою; розроблення сучасної методологічної бази для реалізації усіх напрямів і форм правоосвітньої діяльності; сприяння самоосвіті населення з питань права і держави; забезпечення відкритості правової інформації, доступу всіх верств населення до її джерел, тощо.

Галай А. Г., Гречанюк С. К., Соболев Є. Ю. визначають ключові аспекти щодо місця правової просвіти в системі правової освіти:

1. Правова просвіта є складовою частиною загальної освіти України у цілому та раціонально пов'язана з правовим вихованням.

2. Правова просвіта як соціальне явище також забезпечує доступ громадян до правової інформації, формує вміння користуватися нею на власну користь, створює ефективний механізм обміну інформацією правового змісту між населенням.

3. Інтерактивне заняття сьогодні є оптимальною та дуже дієвою формою проведення правопросвітницької роботи недержавними організаціями [3, с. 51].

Залежно від змісту і методики проведення правопросвітницькі заходи можуть бути виховними, навчальними та інформаційними.

Виховні заходи спрямовані на правове виховання населення, підвищення рівня правосвідомості, формування соціально-правової орієнтації, виховання позитивних уявлень про загальні правові цінності та ідеали.

Навчальні заходи мають на меті формування умінь, навичок та знань. Вони займають основну частку функцій правової освіти, розвивають інтелектуальні здібності слухачів, а також формують правничі уміння та навички у студентів-клініцисти, які їх проводять.

Інформаційні заходи покликані донести до аудиторії необхідну інформацію. У цьому разі успіх залежить від бажання аудиторії сприймати інформацію, а також від якості наданої інформації. Студенти-клініцисти мають сумлінно опрацьовувати матеріал та вміти акцентувати увагу слухачів на важливому, щоб підвищити рівень засвоєння інформації, адже такий процес залежить від низки особливостей: віку, статі, психологічного стану та ін. Також важливо правильно вибрати оптимальні методи для проведення інформаційних заходів [4, с. 246–247].

Таким чином, правова просвіта забезпечує доступ населення до розуміння права та набуття навичок його застосування в реальному житті.

Слід зазначити, що прототипом сучасної української правової просвіти була застосована програма “Street Law” (з англ. «вуличне право»), яка виникла у 70-х роках ХХ століття у США, де студенти Джорджтаунського університету під керівництвом своїх викладачів проводили заняття для школярів звичайних шкіл, ознайомлюючи з їхніми правами. Основна ідея такої діяльності – зробити право доступним, зрозумілим та реальним для непрофесіоналів. Крім того, готуючись до такого роду занять, самі студенти отримували більш поглибленні знання з різних галузей права, тобто навчалися під час навчання праву. В Україні “Street Law” вживається як «практичне право», являється оптимальною формою правопросвітньої діяльності юридичних клінік та реалізується через викладання права простою, зрозумілою мовою з використанням інтерактивних методик.

Підсумовуючи, зазначимо, що правопросвітня діяльність юридичних клінік призначена для ознайомлення із законом і правами людини людей усіх рівнів освіти, надаючи практичне розуміння закону, правової системи та конкретних прав. Вона ґрунтується на розумінні того, що право відіграє вирішальну роль у процесі соціальної трансформації і що єдиний спосіб повністю реалізувати

цю роль – це зробити його доступним для людей і спільнот, які його потребують. Студенти-клініцисти є важливими учасниками цього процесу, і необхідно створити більше можливостей для використання ними своєї підготовки та навичок таким чином, щоб допомогти соціально вразливим групам суспільства. Створюючи такі можливості, така діяльність юридичних клінік забезпечує доступ до корисної інформації та закону, допомагає створювати більш соціально свідомих юристів, які набули ширшого досвіду, працюючи зі спільнотами та підтримуючи їх, тим самим приносячи користь як співтовариствам, так і студентам-юристам. Уроки та заходи в рамках правопросвітньої діяльності спеціально формуються таким чином, щоб вони були легко доступні для людей з невеликим або низьким рівнем освітнього досвіду, шляхом представлення уроків на практичних і актуальних прикладах, що дають змогу учасникам і учням засвоїти концепції, які вони здатні зрозуміти і мати справу з ними в повсякденному житті. Вони структуровані таким чином, щоб приділяти особливу увагу цінностям, притаманним правовій системі, щоб сприяти розумінню закону в його соціальному контексті й у такий спосіб, щоб водночас сприяти розвитку культури поваги та розуміння прав людини.

Список використаної літератури

1. Стандарти діяльності юридичних клінік України : схвалені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України 19 черв. 2014 року Протокол № 2. URL: <https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2017/07/standarti-diyalnosti-yuridichnikh-kllinik-ukrajini.pdf>
2. Рогозіннікова К. С. Правопросвітництво в діяльності системи безоплатної правової допомоги. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. Вип. 75. Частина 1. С. 267–271. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/52955/1/275697-Текст%20статті-635485-1-10-20230320.pdf>
3. Давлатов Ш. Б., Нікуліна М. О. Правопросвітницька робота як напрям діяльності юридичної клініки. *Правова позиція*. 2021. № 4 (33). С. 49–53. URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2021/4/9.pdf>
4. Правничка клінічна освіта в Україні : навчальний посібник / за заг. ред. В. М. Суценка. Київ : Ваіте, 2020. 274 с.